

OTWOR (26) *sb m*

Pierwsze o jasne; -ór, -or-.

sg G otworu (1). ◇ **[D** otworowi.] ◇ *A* otwór (3); -ór (1), -(o)r (2). ◇ *I* otworem (17); -em (5), -(e)m (12). ◇ *L* otworze (1). ◇ *pl A* otwory (3). ◇ *I* otworni (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII (z Cn) – XVII w.

1. *Przerwa w ciągłości jakiejś rzeczy naturalnie lub sztucznie wytworzona, szpara, szczelina, dziura; apertura, pator Cn (6)* : Ná tey łzacie ma być druga łzátá z wirzchu krotka nad koláná (zowá Ephod) co z napiękniefých farb/ to iest/ s łztuki modrego złotogłowu [...] máiąc ná pierłiach otwor ná łzerz y ná dłuż ná dłoń gránowity (zowiemy to dziś Humerał álbo narámnik) *BielKron* 34; [góra Etna] ogień łtráfliwy z łiebie wypuřcza/ máiąc w łobie otwory iákoby kominy *BielKron* 276v, 34.

a. *O ranie (3)* : Ná włzelákie otwory ran *SienLek* 161v *marg*; á wziáwłzy żywice/ wołku/ oleyku bobkowégo zárownó/ łpuřć połpołu á przykłáday mu ná ón otwór áż mu łye zgoi. *SienLek* 183v; [Otwor łkorny ná goleni/ y indzie ták małz leczyć/ 177.d. 183.c. *SienHerb* B#3].

W połączeniu szeregowym (1): Máśc goiáca ná włzelákie otwory/ rány álbo ładzele *SienLek* 162.

2. *anat. Początek albo koniec przewodu, wejście (2)* : Abowiem/ áni w bydle/ áni w źwierzu/ áni władney rzeczy żywey łye tho okázác niemoże/ áby krew miała być/ w otworze iákim cíeleřnym *SienLek* 89v; wypádfa z nich zbytki/ á to rozmáitymi otworni/ ktoré ciáłá máią *SienLek* Vuu4.

Wyrażenie: [»otwor maciczny«: á ták pánie brzemiennie nie máią tego źielá [opichu] pożywác [...]/ ábowiem to mdli otwor máćiczny/ á płod przed czásem wypádfa *SienHerb* 12b.]

3. [*Odemknięcie, otworenie [czego]*]: On przyřzedłzy do gołpody/ łługi łwe pobudził/ [...] źeby mogli rowno z otworem brony wyiechác *HistFort* K5v.]

4. *Otworenie się, rozwarcie się (1)* : ty gáłeczki po trzy nocy łobie kłádf do máćice trzy przez iedną noc/ bo tho máćicę mięczy y czyni otwor łżeřzy. *SienLek* 112; [Ale teź przyřcz Plarę przywodzi ku zebrániu y otworowi. *SienHerb* 535b].

5. *W funkcji przysłówka*: »otworem« (17) : Słuchaymyłz co dáley tu Anyoł Ianowi łwiętemu od Pána rořkázuie: Abyř áni zámykał áni pieczęthował tych kłiąg/ ále áby ták otworem á iáłnie ku czythániu káždemu były *RejAp* 191v.

Zwrot: »otworem stać (a. stawać), stojący« [w tym: *komu* (5), *do czego* (2), *dla kogo* (1)] = *być otwartym, dostępnym; patens, patulus Mącz; patere Cn [szyk zmienny]* (16): zdrugiego spidwáka kthori othworem łtall dwye połchwye wyáła *LibMal* 1544/91v, 1546/116; otworem nam łtoi pokoy Krolewlki/ práwuujemy łye przed Krolem łwym wolnie/ płáczemy przed nim wolnie *OrzRozm* L4; Patentes fores, Drzwi otworem łtoyáce. *Mącz* 283c; Patulus, Szeroki/ Rołtoczony/ Co záwždy otworem łtoyi. *Mącz* 283c; Tribunus plebis, Woyski połpółłtwá/ ku obronie połpolitego człowieka obrány/ kłórego dóm w nocy y we dnie otworem łtał/ áby káždy přętki á gotowy přilłęp miał do niego. *Mącz* 463d; *GórnDworz* B6v; [niemamy ták máiętnořci łwey zámykác/ áby iey łzczodrobliwořć otworzyć niemiáłá/ ále iey teź záię ták bárzo otwierác niemamy/ áby káždemu otworem łtać miáłá *CiceroKosz* 123]. *Cf W przen.*

W przen (9) :

Zwrot: »otworem stać (a. stawać), stojący« [w tym: komu (4), do czego (2)] = być otwartym, dostępnym; *patens, patulus Mącz; patere Cn* [szyk zmienny] (9): *OrzRozm C3* [2 r.], S4v; przeco Koroná Polńka/ bes łądu y bes obróny zořtawáá/ y otworem káždemu nieprzyjaćielowi řtawáá *OrzQuin B2*; *Patulae aures. Otworzone álbo otworem řtoyáce. Mącz 283c*; Wźdy Mońkwi wrotá řtoią do Litwy otworem. *BielSat Hv* [*idem*] *BielSen 19*; Wřzytki me drogi/ łzámí opływáły/ Ktoby z poćiechą do mnie řzedł/ nie znáły/ Wrotá otworem/ kłotki pogwałcone/ Smutkiem řtłuczone. *GrabowSet P2*; Szukayćie Páná/ mowi Prorok/ poki náleżion być może/ poki wrot głupim pánnom nie zámkną/ ktore teraz pokutuiącym otworem řtoią. *SkarKaz 4b*.

Synonimy: 1. dziura, loch; 2. forta, fortka.

Cf **OTWARCIE**

MŚ